

ΖΩΡΖ ΦΕΝΤΩ

ΨΥΛΛΟΙ ΣΤ' ΑΥΤΙΑ

Θεατρική περίοδος 2016-2017

κδβε
ΚΡΑΤΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ
ΒΟΡΕΙΟΥ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

ΠΡΟΕΔΡΟΣ

Άρης Στυλιανού

ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ

Δημοσθένης Δώδος

ΜΕΛΗ

Ακρίτας Καϊδατζής

Αντρέας Δημητριάδης

Κατερίνα Αναστασίου

Στέφανος Χατζημιχαηλίδης

Χρύσα Σπηλιώτη

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΟΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

Γιάννης Αναστασάκης

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΡΙΑ

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΤΡΙΑ

Μαρία Τσιμά

Το ΚΟΒΕ εποπτεύεται και επιχορηγείται από το Υπουργείο Πολιτισμού & Αθλητισμού.

Το ΚΟΒΕ είναι μέλος της Ένωσης των Θεάτρων της Ευρώπης.

ΖΩΡΖ ΦΕΝΤΩ

ΨΥΛΛΟΙ ΣΤ' ΑΥΤΙΑ

Ημερομηνία πρώτης παράστασης: Σάββατο 26 Νοεμβρίου 2016

ΒΑΣΙΛΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ

κδβε
ΚΡΑΤΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ
ΒΟΡΕΙΟΥ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ

ΖΩΡΖ ΦΕΝΤΩ

ΨΥΛΛΟΙ ΣΤ' ΑΥΤΙΑ

Μετάφραση: Μίνως Βολανάκης

Σκηνοθεσία: Γιάννης Αναστασάκης

Σκηνικά: Βασίλης Παπατσαρούχας

Κοστούμια: Γιώργος Ζιάκας

Μουσική: Γιώργος Χριστιανάκης

Φωτισμοί: Βασίλης Παπακωνσταντίνου

Επιμέλεια κίνησης: Εύα Σωφρονίδου

Βοηθός σκηνοθέτη: Θάνος Φερετζέλης

Β' βοηθός σκηνοθέτη: Θανάσης Κριτσάκης

Βοηθός σκηνογράφου-ενδυματολόγου: Μαρία Μυλωνά

Οργάνωση παραγωγής: Αθανασία Ανδρώνη

Διανομή με

αλφαβητική σειρά :

Γιώργος Καύκας *Ισίδωρος*

Βιβή Μιτσίσκα *Ευγενία*

Τάσος Πεζirkιανίδης *Φεραγιόν*

Αθανάσιος Ραφτόπουλος *Κάμυλλος*

Κώστας Σαντάς *Γιατρός*

Εύη Σαρμή *Λουίζα*

Δημήτρης Σιακάρας *Τουρνέλ*

Πολυξένη Σπυροπούλου *Ραϊμόνδη*

Γιώργος Σφυρίδης *Βαπτιστίνος*

Εύα Σωφρονίδου *Ολυμπία*

Χρύσα Τουμανίδου *Αντουανέτα*

Γιάννης Τσάτσαρης *Άγγλος*

Θάνος Φερετζέλης *Χιστάνγκουα*

Ταξιάρχης Χάνος *Βίκτορ / Πορ*

Η μουσική της παράστασης ηχογραφήθηκε στα στούντιο Πανδαιμόνιο 7 και Royal Alzheimer Hall, με τεχνικό ήχου τον Τίτο Καργιωτάκη.

Έπαιξαν οι μουσικοί:

Γιώργος Αβραμίδης (τρομπέτα), Γιάννης Μαρίνος (τρομπόνι), Βασίλης Μπαχαρίδης (τύμπα-να, κρουστά), Diego Rosar (κιθάρα), Γιώργος Χριστιανάκης (πιάνο, πλήκτρα, ακορντεόν, μπάσο, κρουστά).

Μεταξύ α' & β' μέρους διάλειμμα 10'.

Σημείωμα σκηνοθέτη

Πέρασαν 24 χρόνια από το πρώτο ανέβασμα των «Ψύλλων» στο ΚΘΒΕ. Καιρός ήταν να χαρούμε όλοι μας –συνεργάτες, ηθοποιοί, κοινό– το σπινθηροβόλο πνεύμα αυτού του σπουδαίου μάστορα της γαλλικής κωμωδίας.

Νιώθω πολύ τυχερός που δούλεψα με τόσους άξιους συνεργάτες πάνω, κάτω και πίσω από τη σκηνή για να προσφέρουμε σε σας απόψε μια σπαρταριστή «ιστορία» του Φεντώ, μέσα από την υπέροχη μετάφραση ενός μοναδικού θεατρανθρώπου, που μου λείπει αφόρητα, του Μίνου Βολανάκη. Σ' αυτόν αφιερώνω τη δουλειά μου. Ελάχιστος φόρος τιμής σ' έναν καλλιτέχνη που φώτισε το θέατρό μας με το ανέσπερο φως του.

Καλή σας διασκέδαση!

Γιάννης Αναστασάκης

«Πάντα μου άρεσε να γράφω κωμικές ιστορίες, με εξαιρετικά τρελές καταστάσεις, παράλληλα, όμως, επεξεργαζόμουν την αλήθεια των χαρακτήρων και την αλήθεια των σχέσεων. Η συγγραφή, λοιπόν, των θεατρικών έργων έπαψε να είναι για μένα ένα παιδικό όνειρο, ένα παιχνίδι. Έγινε ένα επάγγελμα δύσκολο και απαιτητικό. Άραγε πέτυχα; Ποτέ δεν θα το μάθω. Δεν μοιάζω καθόλου με τα έργα μου που ο κόσμος έχει την καλοσύνη να τα βρίσκει διασκεδαστικά! Εγώ δεν γελάω ΠΟΤΕ στο θέατρο! Και πολύ σπάνια γελάω στη ζωή. Είμαι κλειστός άνθρωπος. Δεν μου αρέσουν οι άσκοπες συζητήσεις με ανόητους ανθρώπους. Πολλοί νομίζουν ότι τους περιφρονώ, μα εγώ θέλω μονάχα να τους αποφυγώ».

Ζωρζ Φεντώ

Ο δρόμος προς την τρέλα

Καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής του, ο Φεντώ είχε καταθλιπτικές τάσεις και η κατάστασή του χειροτέρευε με την πάροδο του χρόνου. Μετά από έναν δυστυχισμένο γάμο, ο Φεντώ εγκατέλειψε τη σύζυγό του το 1909 και μετακόμισε σε ένα ξενοδοχείο, όπου και διέμενε εκεί μόνος για δέκα χρόνια, περιτριγυρισμένος από τα βιβλία του και τους πίνακές του. Το 1916, στην κορύφωση του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου (1914-1918), χώρισε τη σύζυγό του. Και ενώ σε παγκόσμιο επίπεδο ο κόσμος γκρεμιζόταν, το έργο του κατά τη διάρκεια αυτών των ετών συχνά εστίαζε σε οικογενειακά θέματα, ιδιαίτερα στα πέντε τελευταία μονόπρακτά του, στα οποία οι γυναίκες απεικονίζονται ως παράλογες, ανένδοτες στρίγγλες που διώκουν τους συζύγους τους.

Καθώς ο Φεντώ, το 1918, πέρασε από την κατάθλιψη στην ψύχωση που οφειλόταν στη σύφιλη, άρχισε να εξαρτάται από τη βοήθεια άλλων συγγραφέων. [...] Είχε παραληρητικές ιδέες ότι είναι αυτοκράτορας ή ζώο. Τότε τα παιδιά του τον έκλεισαν σε ίδρυμα, στο Rueil-Malmaison της Γαλλίας, όπου η κατάσταση του μυαλού του αποδιοργανώθηκε ακόμη περισσότερο και πέθανε δύο χρόνια αργότερα.

Ζωρζ Φεντώ (1862-1921)

Γάλλος θεατρικός συγγραφέας, από τους κυριότερους εκπροσώπους της γαλλικής κωμωδίας στα τέλη του 19ου αιώνα και στις αρχές του 20ού. Γιος του μυθιστοριογράφου Ερνέστ Φεντώ, γεννήθηκε στο Παρίσι και από πολύ νωρίς αφοσιώθηκε στο θέατρο, γράφοντας τους πρώτους μονολόγους και μονόπρακτά του 18 χρονών μόλις. Έξι χρόνια αργότερα, παίζεται το πρώτο του αξιοπρόσεκτο έργο *Ράφτης κυριών* (*Tailleur de dames*, 1886), που θα το ακολουθήσουν δεκάδες άλλα, καθιερώνοντας τον συγγραφέα άξιο διάδοχο του Λαμπίς και ανώτερο από τον συνομήλικό του Κουρτελίν.

Οι πιο σημαντικές κωμωδίες του Φεντώ («βωντβίλ», σωστότερα) είναι: *Ο Κύριος πάει κυνήγι* (*Monsieur chasse*, 1892), *Σαμπινιόλ με το στανιό* (*Champiniol malgré lui*, 1892, στρατιωτική φάρσα), *Ξενοδοχείο ελευθέρων συναλλαγών* (*Ξενοδοχείο Παράδεισος*, *L' Hôtel du Libre Échange*, 1894), *Το γαλόπουλο* (*Le Dindon*, 1896), *Η Κυρία του Μαξίμ* (*La Dame de chez Maxim*, 1899, το πιο ονομαστό και πολυπαιγμένο έργο του), *Ψύλλοι στ' αυτιά* (*La Puce à l' Oreille*, 1907), *Το νου σου στην Αμέλια* (*Occupe-toi d' Amélie*, 1908), *Η μακαρίτισσα η μητέρα της Κυρίας* (*Feu la mère de Madame*, 1908, η καλύτερη μονόπρακτη κωμωδία του), *Το καθάρσιο του μπέμπη* (*On purge bébé*, 1910), *Να μην τριγυρνάς τσίτσιδη* (*Mais n' te promène donc pas toute nue!*, 1911).

Όσο ζούσε ο Φεντώ δεν αντιμετωπιζόταν παρά σαν δαιμόνιος τεχνίτης της φαρσικής κωμωδίας, σαν ιδιοφυής «ωρολογοποιός» της σκηνής, που οι μηχανισμοί των έργων του, οι καταρράκτες των ευρημάτων του, η ευρηματικότητα του διαλόγου του, δεν είχαν άλλο προορισμό παρά να διασκεδάζουν το «καλοφαγωμένο αστικό κοινό». Αλλά μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, θεατρίνοι και θεατές είδαν στον Φεντώ, έναν οξυδερκή σατιριστή της μεσοαστικής κοινωνίας του «τέλους του αιώνα», που κορδακιζόταν μέσα στην αυταρέσκεια και την υποκριτική ηθική της, την κουφή ρητορεία της και την κυνική απληστία της, οικονομική και σεξουαλική. Η τελειότητα της σκηνικής τεχνικής του Φεντώ έχει συμβάλει καίρια στη βιωσιμότητα της σάτιράς του.

Πολλά έργα του γυρίστηκαν σε ταινίες. Στην Ελλάδα, πρωτοέγινε γνωστός με τον *Σαμπινιόλ* (1901) και από τότε, τα κυριότερα έργα του έχουν παιχτεί και ξαναπαιχτεί από σημαντικούς κωμικούς μας.

Όσο ζούσε ο Φεντώ δεν αντιμετωπιζόταν παρά σαν δαιμόνιος τεχνίτης της φαρσικής κωμωδίας, σαν ιδιοφυής «ωρολογοποιός» της σκηνής, που οι μηχανισμοί των έργων του [...] δεν είχαν άλλο προορισμό παρά να διασκεδάζουν το «καλοφαγωμένο αστικό κοινό».

Ο συγγραφέας και η εποχή του

Γύρω στα 1890 η Γαλλία είχε συνέλθει από την ταπείνωση που είχε υποστεί στον πόλεμο του 1870, όταν ηττήθηκε από τη Γερμανία. Η ζωή κυλούσε ομαλά, η ευθυμία και η επιπολαιότητα που διέκριναν την εποχή του Ναπολέοντα Γ' δέσποζαν πάλι, σε μεγάλο βαθμό, στα βουλευτήρια. Το προλεταριάτο, που είχε καταλάβει για ένα πολύ σύντομο χρονικό διάστημα την εξουσία, μέσα στο χάος που ακολούθησε τη γερμανική εισβολή, είχε καθυποταγεί με μεγάλη σκληρότητα. Στην Τρίτη Δημοκρατία βασιλεύει ξανά ο αστός. Αλλά τώρα πια δεν επρόκειτο τόσο για τον καταστηματούχο ή το νεόπλουτο βιομήχανο. Περισσότερο προβάλλονταν οι επαγγελματίες: γιατροί, αρχιτέκτονες, δικηγόροι, καθηγητές. Σ' αυτήν την περίοδο ο αστός δεν χρειαζόταν να εδραιώσει πια την υπόστασή του. Είχε μια πιο αβίαστη κομψότητα, μια νωχέλεια που μόλις και μετά βίας διακρίνουμε στα πρόσωπα των κωμωδιών του Λαμπίς. Στον κόσμο του Φεντώ έχει πάψει να είναι αισθητή η μυρωδιά της λαχανόσουπας. Η ατμόσφαιρα είναι γεμάτη με πιο εκλεπτυσμένα αρώματα. Τα πρόσωπα του Φεντώ δεν ασχολούνται εξάλλου με το πώς θα καταφέρουν να παντρεύουν τα παιδιά τους. Οι πιο πολλοί άλλωστε από τους ήρωες του δεν έχουν παιδιά. Βασική τους ενασχόληση είναι η τέρψη τους.

Το τέλος του περασμένου αιώνα στη Γαλλία συνιστά ένα σύνθετο φαινόμενο. Από τη μια χαρακτηρίζεται από τον ορθολογισμό, τον θετικισμό, την επιστημονική σκέψη. Όσοι έχουν την οικονομική ευχέρεια απολαμβάνουν τις καινούριες ανέσεις και τις τέρψεις που έχει να προσφέρει η ζωή. Ο ηλεκτρισμός υπάρχει περίπου παντού. Το 1906, στις αστικές συγκοινωνίες, τα λεωφορεία αρχίζουν ν' αντικαθιστούν σιγά σιγά τις άμαξες. Το 1900, μια αστραφτερή Παγκόσμια

Έκθεση προσελκύει τον κόσμο ολόκληρο στο Παρίσι, που έχει ξαναγίνει το κέντρο της ευρωπαϊκής κουλτούρας. Κάτω απ' το έδαφος της γαλλικής πρωτεύουσας σκάβουν το Μετρό και τα πρώτα αεροπλάνα δεν θ' αργήσουν να πετάξουν στον ουρανό της.

Από την άλλη μεριά, ποιητές, μυστικιστές και, καμιά φορά, μερικοί ακραίοι συντηρητικοί αναγγέλλουν τη χρεωκοπία της επιστήμης και διαλαλούν την ανωτερότητα του εσωτερικού κόσμου, του άρρητου, του άφατου. Ο νατουραλισμός και ο συμβολισμός αναμετρώνται. Το ίδιο κάνουν και οι νέοι -ισμοί του εικοστού αιώνα. Το Παρίσι είναι το χωνευτήρι κάθε λογής ταλέντου, απ' όπου κι αν προέρχεται.

Όλα βέβαια δεν πάνε κατ' ευχήν κάτω από αυτή τη λαμπερή και σπινθηρίζουσα επιφάνεια. (Θα έφτανε ν' αναφέρουμε το σκάνδαλο του Παναμά και την Υπόθεση Ντρέυφους). Ωστόσο, με την

τυφλή ελπίδα ότι ο ανέμελος κόσμος του θα εξακολουθήσει να υπάρχει, ο εύπορος αστός συνεχίζει την εγωιστική του ζωή, ξεχνώντας τα δεινά των άλλων και τα απειλητικά γεγονότα που διαγράφονται στον ορίζοντα. Προτιμά να μην βλέπει ότι ένας κόσμος φτάνει πια στο τέλος του, πράγμα που επισημαίνεται από τον προοδευτικό εκδημοκρατισμό της νομοθεσίας για την εκπαίδευση, τις δημόσιες συγκεντρώσεις, την ελευθερία του τύπου και τις συνθήκες εργασίας. Με τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, η Μπελ Επόκ βρίσκει τη δραματική της κατάληξη.

Ελάχιστο χρόνο μετά την ακμή του νατουραλισμού, με το «Ελεύθερο Θέατρο» του Αντουάν, ο Φεντώ μας δίνει, με τους *Ψύλλους στ' αυτιά*, μια πλατιά εικαστική σύνθεση, για τους διάφορους τρόπους του έρωτα. Τους ζωγραφίζει – από τη μεριά τόσο της φυσιολογίας, όσο και της ψυχολογίας – με λεπτομέρειες που θα τιμούσαν κι έναν νατουραλιστή. Αυτό που ξεπροβάλλει απ' το έργο είναι η ίδια, διόλου κολακευτική εικόνα, που βρίσκουμε και στις πιο διαβρωτικές νατουραλιστικές σπουδές του θέματος. Μόνο που εδώ έρχεται να προστεθεί η ζωηράδα της περιρρέουσας ανισορροπίας.

Οι παραλογισμοί της αχαλίνωτης εφευρετικότητας του Φεντώ μας βοηθούν να ξεχάσουμε προσωρινά την απαισιοδοξία της ματιάς του. Τελικά, ωστόσο, την τονίζουν και κάνουν αισθητή την κατάδυση του Φεντώ σε μια περιοχή που βρίσκεται πέρα από τον νατουραλισμό και τον κοινωνικό σχολιασμό.

Λέοναρντ Πρόνκο

Η σκοτεινή πλευρά του Φεντώ

Πολλοί κριτικοί πιστεύουν ότι εξετάζοντας προσεκτικά τις κωμωδίες του Φεντώ αποκαλύπτεται μια ουσιαστικά αρνητική προσέγγιση της ζωής. Οι χαρακτήρες του, που ενεργούν σταθερά με ανηθικότητα και ανειλικρίνεια και η συμπεριφορά τους συχνά προκαλεί πόνο και δυστυχία, παρουσιάζουν την κυνική άποψη του συγγραφέα όσον αφορά την ανθρώπινη φύση. Αυτή η σκοτεινή πλευρά του Φεντώ είναι ιδιαίτερα εμφανής στα μονόπρακτα που έγραψε στη μετέπειτα πορεία του. Τα έργα αυτά, πιο σύντομα, απλά και με λιγότερα φαρσικά στοιχεία, ασχολούνται με τον γάμο, ο οποίος παρουσιάζεται σαν μια συνεχής πάλη ανάμεσα σε δύο υπερβολικά ασύμβατους ανθρώπους.

Ο Norman R. Shapiro σχολιάζει: «ο συγγραφέας, σαν να χειρίζεται μαριονέτες, παίρνει τον ρόλο του θεού δημιουργώντας ένα φαινομενικά παράλογο σύμπαν γύρω από τους ανήμπορους ήρωές του, μέσα στο οποίο κάθε μανιώδης προσπάθειά τους να αντισταθούν στο πεπρωμένο τους παραμένει άκαρπη», και προχωρά ακόμα περισσότερο αποκαλώντας το θέατρο του Φεντώ «κατ' εξοχήν σκληρό». Παρόλο που κάποιοι θεωρητικοί πιστεύουν ότι ο Φεντώ

προσπαθούσε απλά να δημιουργήσει μια νέα μορφή κωμωδίας, οι περισσότεροι θεωρούν ότι η πεσιμιστική στροφή στα μεταγενέστερα έργα του ήταν συνέπεια των προσωπικών του προβλημάτων.

*Το θέατρο του Φεντώ είναι
«κατ' εξοχήν σκληρό»*

Norman R. Shapiro

Το ρολόι και η βόμβα

Ο Φεντώ είναι ένας από τους αγαπημένους συγγραφείς φάρσας του θεάτρου μας. Δεκάδες παραστάσεις έργων του έχουν δει το φως των αθηναϊκών σκηνών στον αιώ-
να μας. Και είναι αγαπημένος διότι από τη μια, αποτελεί
κάθε φάρσα του μια απόλαυση για το διψασμένο για δι-
ασκέδαση κοινό. Απόλαυση υψηλού γούστου και εκλε-
κτών εκφραστικών υλικών. Από την άλλη, ο δαιμόνιος
αυτός θεατράνθρωπος γράφει ρόλους πληθωρικούς,
απροσδόκητους, πολυμήχανους, σχεδόν αναρχικούς.

Αν ένας ηθοποιός, πέραν κάθε κατηγοριοποιήσεως, θέλει να δοκιμάσει τα μέσα του και την αντοχή τους, όποιος επιθυμεί να κάνει υποκριτική στο τεντωμένο σκοινί, όποιος έχει τα κότσια να παίξει στις παρυφές των υποκριτικών ορίων, είναι καθήκον του να επιδιώξει να παίξει Φεντώ. Ο Φεντώ παίζει εν ου παικτοίς, ως Κλόουν θα έλεγα, με τη θεμελιώδη γαλλική κουλτούρα. Παίζει με τη λογική του Port Royal, παίζει με τη γεωμετρική ορθολογική σκέψη του Καρτέσιου, παίζει με την πιθανοθεωρία του Pascal, παίζει ακόμη και με τις θεωρίες περί γελοίου και γέλιου του Μπερζόν. Πάνω από όλα όμως, παίζει με το καλά σχεδιασμένο έργο που δοξάστηκε στη γαλλική σχολή από τον Ευγένιο Σκριμπ. Όλη η ένδοξη επίσης κωμική παράδοση της Γαλλίας, από την καταγωγική *Φάρσα του Δικηγόρου Πατλέν* έως τον Μολιέρο και από τον Λεσάζ στον Μαριβώ και από εκεί στον Μπωμαρσαί και στον Λαμπίς.

Ο Φεντώ απογείωσε τη φάρσα χωρίς να διαλύσει την άτεγκτη μορφή της. Φάρσα χωρίς γεωμετρία δεν νοείται. Κάθε παραλογισμός, κάθε υπέρβαση των ορίων, ηθικών, κοινωνικών κλπ, δεν μπορεί να σταθεί σκηνικά και να τέρψει χωρίς την αυστηρή φόρμα της φάρσας. Η φάρσα είναι μια διαβολική μηχανή που εκθέτει σοβαρούς ανθρώπους, κυρίως αστούς και μικροαστούς, σε σχεδόν εξευτελιστικές καταστάσεις [...] Ο Φεντώ είναι ένας πολύ σκληρός, ανελέητος ανατόμος της αστικής ψυχής. Σκληρός και ανελέητος, όπως τα αγγιόπαιδα που περιπαίζουν γέροντες και βασανίζουν ζώα στις γειτονιές.

Λέμε συχνά πως η φάρσα δουλεύει σαν ωρολογιακός μηχανισμός για να δείξουμε την ακρίβεια και την ευαίσθητη ισορροπία των καταστάσεων. Ο Φεντώ όμως συχνά λειτουργεί σαν τους γνωστούς αναρχικούς τρομοκράτες: παίρνει ένα ξυπνητήρι, το διαλύει στα εξων συνετέθη και το επανασυνθέτει, συνδέοντας τα γρανάζια του με μια βραδυφλεγή βόμβα. Ανάβει το φυτίλι, απομακρύνεται και περιμένει να εκραγεί έχοντας ένα πλατύ χαρούμενο κυνικό χαμόγελο στα χείλη.

Κώστας Γεωργουσόπουλος

Το παιδρό ναρκοπέδιο του Φεντώ

Έχοντας αποκτήσει αρκετό πλούτο και ευμάρεια, οι αστοί του Φεντώ έχουν και τη δυνατότητα να επιδίδονται στο γλέντι και το χαροκόπι. Και χαροκόπι, γι' αυτούς, είναι προπάντων ο έρωτας. Όχι ο παλιός «αιώνιος και θανάσιμος» έρωτας των ρομαντικών... αλλά ο σαρκικός έρωτας, η επιδερμική ηδονή, η εφήμερη περιπέτεια.

14

ne pas
déranger

Τέτοιες περιπέτειες αποτελούν το επίκεντρο των κωμωδιών του Φεντώ. Τα πρόσωπα του αποδύονται σε αδιάκοπο κυνηγητό κάποιου-κάποιας φευγαλέου-φευγαλέας συντρόφου... το κυνηγητό του ενός διασταυρώνεται με το κυνηγητό κάποιων άλλων... οι κυνηγοί μπερδεύονται, συμπλέκονται, ανατρέπονται... τα θηράματα ξεγλιστρούν, ξαναπιάνονται, ξαναχάνονται, σ' έναν ατέλειωτο «περιπαθή» στρόβιλο...

Η ιδιοφυΐα του Φεντώ είναι πως τα «κυνήγια» του ξεκινούν από καταστάσεις ολότελα συνηθισμένες, πιθανές, λογικές – αλλά, καθώς σωρεύονται η μια πάνω στην άλλη, το συνηθισμένο φτάνει στο ασυνήθιστο, το πιθανό στο απίθανο, το λογικό στο παράλογο, χωρίς ωστόσο να χάνουν διόλου τη λογικοφάνεια και την πιθανοφάνειά τους... Δεκαετίες πριν απ' τον Ιονέσκο, ο Φεντώ «ανακάλυπτε» θεατρικά την παλιά αλήθεια: όπως η απόλυτη δικαιοσύνη φτάνει στην απόλυτη αδικία, έτσι και η απόλυτη λογική φτάνει στον απόλυτο παραλογισμό.

Τα πρόσωπά του είναι σοβαρά, ειλικρινή, ισορροπημένα – αλλά ο ερωτικός οίστρος τους τα εξωθεί σε ψέματα επί ψεμάτων, σε τε-

χνάσματα επί τεχνασμάτων, σε ανισορροπίες επί ανισορροπιών. Και το παράλογο του παραλόγου είναι πως, έπειτα από τις μανιασμένες απόπειρές τους, οι πόθοι τους μένουν συχνά ανικανοποίητοι, και το «πάθος» τους προκαλεί παθήματα ιλαροτραγικά. [...]

Το κρεβάτι είναι ο ομφαλός της γης αυτού του κόσμου. Αλλά και οι πόρτες γύρω του. Πόρτες, που ανοιγοκλείνουν ολοένα... πόρτες, που αποκαλύπτουν ή κρύβουν... πόρτες που, σε κάθε άνοιγμα τους, φέρνουν και μια καινούργια έκπληξη, περιπλοκή, ανατροπή. Πόρτες που όλοι (σχεδόν) ελπίζουν ότι θα τους οδηγήσουν σε κρυφές εξόδους προς ερωτικούς παραδείσους, αλλά που, συχνά, βγάζουν σε καινούργια αδιέξοδα και σε μικρά «κολαστήρια», ακόμα πιο κωμικά από τον ξέφρενο καλπασμό των ερωτιδίων.

Ο Φεντώ δεν ηθικολογεί. Αλλά, με τον δαιμόνιο «ωρολογιακό μηχανισμό» του, με τον καταιγισμό των ευρημάτων του, με την αλήθεια και τη λογική του παιχνιδιού του, αποκαλύπτει και σατιρίζει τις ελαφρότητες, τις αφέλειες, τις ερωτοπληξίες ενός κόσμου – και τον κόσμο τον ίδιο.

Μάριος Πλωρίτης

Τα παράδοξα του Φεντώ

Μ' όλο που ήταν συνειδητός και οργανωμένος καλλιτέχνης –ανέβαζε ο ίδιος τα έργα του και άφησε λεπτομερέστατες και απαιτητικές οδηγίες– απέφευγε να μιλά για την τέχνη του. Σύμφωνα όμως με τις μαρτυρίες των συγχρόνων του που έχει συλλέξει η Αρλέτ Σανπάν στο *Φεντώ, Θέατρο για πάντα* είπες:

«Για να γράψεις ένα καλό βωντβίλ (φάρσα, συχνά με τραγούδια) διαλέγεις την κατά το δυνατόν πιο τραγική κατάσταση και προσπαθείς να αποκαλύψεις πόσο γελοία φαίνεται (στους άλλους)... Δεν υπάρχει ανθρώπινο δράμα που να μην προσφέρει κάποιες διασκεδαστικές πλευρές... Γι' αυτό ακριβώς οι συγγραφείς που εσείς αποκαλείτε κωμικούς είναι μελαγχολικοί άνθρωποι. Η πρώτη τους σκέψη είναι η θλίψη...».

Βέβαια ο Φεντώ δεν έκανε ποτέ το σφάλμα να υποκύψει στην αισθηματολογία του αιώνα μας και να προβάλλει το «συγκινητικό» υπόστρωμα, πειρασμός που παρέσυρε ακόμα και τον Τσάπλιν. Η προσφορά του είναι ακριβώς η άρρηκτη κωμική αλληλουχία, το εκρηκτικό λουλούδι του γέλιου που ο πόνος κρυφά τροφοδοτεί. Όταν τον ρώτησαν ποια είναι η πιο «κωμική» κατάσταση, ο μέλλων ψυχασθενής απάντησε «Να μην ξέρεις πού βρίσκεσαι... (παύση). Να μην ξέρεις ποιος είσαι». Κι όλοι γέλασαν.

Ένας χώρος πρωταγωνιστεί σε όλες σχεδόν τις κωμωδίες του Φεντώ: Το ξενοδοχείο, όπου οι αστοί του κυνηγούν την ευτυχία – συνήθως την ευτυχία της σάρκας. Γρήγορα νιώθεις πως τα ξενοδοχεία του Φεντώ, όπου σ' ένα νοικιασμένο κουτάκι οι άνθρωποι γυμνώνο-

νται, προφυλαγμένοι μόνο μ' ένα μεσότοιχο από τον διπλανό κόσμο-κουτάκι όπου ένας άγνωστος ζει τις πιο ιδιωτικές του στιγμές– είναι η τέλεια σκηνική συμπύκνωση της σύγχρονης μεγαλούπολης.

Όμως αυτή η προσπάθεια καθενός να κλειστεί σ' ένα προστατευμένο ρόδινο κόσμο, σ' ένα δωμάτιο-κρανίο, καταρρέει όταν με το άνοιγμα μιας πόρτας εισβάλλει η πραγματικότητα και

η λογική ενός άλλου. Και οι πόρτες στα ξενοδοχεία του Φεντώ ανοιγοκλείνουν με σατανική λογική, και με αποτέλεσμα την πλήρη γνωσιολογική κατάρρευση των εφήμερων κατοίκων.

Ειδικά στο *Ψύλλοι στ' αυτιά* η κατάρρευση μεταφέρεται και στο σπίτι του αστού με την εισβολή του σωσία του. Οι ως χθες αθώες πόρτες κλειδώνονται και ξεκλειδώνονται σε μια απεγνωσμένη προσπάθεια να γίνουν φραγμός στο παράλογο.

Ένας χώρος πρωταγωνιστεί σε όλες σχεδόν τις κωμωδίες του Φεντώ: Το ξενοδοχείο, όπου οι αστοί του κυνηγούν την ευτυχία – συνήθως την ευτυχία της σάρκας.

Ζωρζ Φεντώ

ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟΝ ΤΟ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΝ

Η πρωτοτυπία του Φεντώ

Όταν ο Φεντώ προσεγγίζει το θέατρο, την περίοδο 1875-1880, το βωντβίλ αντιμετωπίζει σοβαρή κρίση, καθώς έχει χάσει το μουσικό κομμάτι του, τα κουπλέ, που συνέβαλλαν αρκετά στην επιτυχία του. Ο συγγραφέας ανανεώνει το είδος, οδηγώντας την τεχνική της πλοκής σε ένα είδος αφηρημένης τελειότητας. Στα χέρια του η ίντριγκα μετατρέπεται σε μια σπουδαία και περίπλοκη μηχανή.

Ο ρυθμός των έργων του αποτελεί ένα από τα πλέον χαρακτηριστικά του. Ο συγγραφέας διακρίνει στον ρυθμό «την ουσιαστική προϋπόθεση του θεάτρου και το κύριο χάρισμα του δημιουργού». Όλες οι μαρτυρίες ανθρώπων του θεάτρου που τον συναναστρέφονταν, τον παρουσιάζουν να διακατέχεται από τον φόβο «της διακοπής του ρυθμού».

Ο κύριος παράγοντας αυτού του δυναμισμού είναι η πληθώρα των περιπετειών που αλλάζουν διαρκώς την κατάσταση του πρωταγωνιστή, ο οποίος περνάει χωρίς διακοπή από τον φόβο στην ανακούφιση και το αντίστροφο. Δημιουργείται ένα είδος υπερδιέγερσης που επηρεάζει όλους τους χαρακτήρες του έργου, οι οποίοι συνεχώς μπαινοβγαίνουν στη σκηνή, αναλόγως με τις καταστάσεις στις οποίες έχουν πέσει θύματα. Συνεπώς δημιουργείται η εντύπωση μιας κωμικής μοίρας, που τους καταδιώκει με μανία χωρίς να μπορούν να αντισταθούν περισσότερο απ' όσο οι ήρωες της τραγωδίας στο μίσος των θεών.

Οι άφθονες σκηνικές οδηγίες στα κείμενα των έργων του Φεντώ δείχνουν ότι οι συνεχείς μετακινήσεις των προσώπων είναι σοφά μελετημένες από τον συγγραφέα. Τα σκηνικά επίσης είναι αντικείμενο εκτενών οδηγιών και μανιακής ακριβείας, και είναι πολύ λειτουργικά: στενά συνδεδεμένα με τις ανάγκες της δράσης, χωρίς κανένα στοιχείο γραφικότητας. Το κρεβάτι καταλαμβάνει φυσικά μια θέση πολύ σημαντική, κυριαρχούν όμως «τα περάσματα»: πολυάριθμες πόρτες και σκάλες, που επιτρέπουν ξαφνικές εισόδους, πανικόβλητες διαφυγές, κυνηγητά.

Δεν πρέπει να αναζητήσουμε στους διαλόγους των έργων του Φεντώ λογοτεχνικές αρετές, τις οποίες ούτως ή άλλως ο συγγραφέας δεν διεκδικούσε. Η γλώσσα είναι εδώ στην υπηρεσία της δράσης, ο διάλογος χαρακτηρίζεται από ένα είδος ανελέητου δυναμισμού, που γίνεται αντιληπτός μόνο κατά τη διάρκεια της παράστασης και που σχετίζεται με τον ρυθμό που αναφέραμε πιο πάνω.

Οι μελετητές του Φεντώ υπογραμμίζουν στο έργο του την ύπαρξη μιας κωμικής βίας, ενός ιλιγγιώδους παραλογισμού, συνδεδεμένου περίεργα με μια αδυσώπητη λογική. Αυτός ο συνδυασμός εξασφαλίζει σ' αυτό το θέατρο τη συνεχή επιτυχία του.

Henri Zidel

«Είμαι έτοιμη να κάμω μία τρέλα... Θέλετε να την κάνουμε μαζί;
Σας περιμένω στις 5 στο ξενοδοχείο Οικογενειακόν»

«Μια κωμική τέχνη πολύ ιδιαίτερη, φτιαγμένη από ρυθμό, ζωηρούς χαρακτήρες, ατάκες που πέφτουν σαν βέλη, μέσα σε μια κίνηση που προκαλεί ζάλη και αφήνει να ξεπεταχτούν οι παραλογισμοί της ζωής, οδηγώντας την κατάσταση πέρα από κάθε λογική».

Vito Pandolfi

«Ακούμε να λέγονται πολλά για την τέλεια κατασκευή των έργων του Φεντώ, για τον καλά ρυθμισμένο μηχανισμό με τον οποίο προωθούνται οι καταστάσεις. Στην πραγματικότητα, αυτό που βλέπουμε είναι κυρίως μια απορρύθμιση. Ο ξακουστός μηχανισμός του είναι ένας μηχανισμός που παραφρονεί, παρασυρμένος από την ίδια του την ορμή.

Στη διάταξη π.χ. ενός έργου όπως το *Ψύλλοι στ' αυτιά* υπάρχει ένα είδος ιλιγγιώδους επιτάχυνσης, μια βουτιά στην τρέλα. Έχω την εντύπωση ότι διακρίνω σ' αυτό τη δική μου έμμονη ιδέα του πολλαπλασιασμού. Ίσως εκεί να βρίσκεται το κωμικό στοιχείο – σ' αυτή τη βίαιη, ανισόρροπη κίνηση προς το έκρυθμο.

Ο Φεντώ είναι ο αυθεντικός πρόδρομος των αδελφών Μαρξ και άλλων Αμερικανών κωμικών, στα έργα των οποίων όλα αρχίζουν με μια φαινομενική ξενοιασιά, για να καταλήξουν σ' έναν τρελό καταιγισμό – που αποτελεί μια καίρια γελοιογράφηση του δικού μας παραδαρμού, του καλπασμού μας προς την άβυσσο».

Eugène Ionesco

«Στο τέλος κάθε πράξης, κάθε ήρωας στριφογυρίζει παραζαλισμένος μέσα σε μια σουρεαλιστική κλίμακα περιπλοκών, εγκλωβισμένος σ' έναν εφιάλητη που κινείται με διπλή ταχύτητα».

Peter Hall

«Ο Φεντώ είναι μέγας κωμικός. Ο μεγαλύτερος μετά τον Μολιέρο... Τα έργα του έχουν την ανέλιξη, τη δύναμη και τη βία των τραγωδιών. Εμπεριέχουν την αναπόφευκτη μοίρα. Μπροστά στις τραγωδίες, σου κόβεται η ανάσα από τον τρόμο. Μπροστά στον κόσμο του Φεντώ, σου κόβεται η ανάσα από τα γέλια».

Marcel Achard

«Ο Φεντώ ανανέωσε ολότελα το κωμικό θέατρο. Δημιούργησε τον δικό του μηχανισμό του γέλιου, κατασκεύασε με τα ίδια του τα χέρια και για δική του αποκλειστική χρήση το θεατρικό του εργαλείο. [...]

Στον Φεντώ υπάρχει μια κωμική βιαιότητα, ένα κάποιο παραλήρημα, μια επινοητικότητα, ένα είδος φανταστικής και μπουφονικής ευρηματικότητας, ένας μεγαλειώδης παραλογισμός, ένας διάλογος, μια ορμή που δεν βρίσκουμε αλλού και που καθιστούν το θέατρό του, θέατρο ολικό· ένα θέατρο που δεν έχει τη θέση του παρά μόνο στο θέατρο και που δεν μπορεί να ζήσει παρά μόνο με την παρουσία του θεατή. “Το κωμικό δεν θα το νιώθαμε αν αισθανόμασταν απομονωμένοι. Φαίνεται πως το γέλιο χρειάζεται κάποια νχώ”. Δεν το λέω εγώ. Το λέει ο Μπερζόν...»

Henri Jeanson

«Ο Φεντώ, προσεκτικός παρατηρητής και φίνος ψυχολόγος, περιγράφει χωρίς επιείκεια του συγχρόνου του: αριστοκράτες, αστοί, στρατιωτικοί, παπάδες, όλοι μπαίνουν στο στόχαστρό του. Κάτω από το χιούμορ, ο συγγραφέας αφήνει να διαφανεί η περιφρόνησή του για μια κοινωνία βασισμένη στο χρήμα, τον κομπορρισμό, τον σνομπισμό».

Guy Leclerc

**Είπαν για
τον Φεντώ**

Ο κόσμος του Φεντώ

Ο Φεντώ έχει μια υπαρξιστική οπτική. Θα λέγαμε, ενός παράλογου σύμπαντος όπου άντρες και γυναίκες έρχονται αντιμέτωποι με έναν εχθρικό κόσμο, όπου οι αθώοι υποφέρουν χωρίς καμία ελπίδα κάποιας κωμικής επίλυσης. Το έργο του έχει ένα πεσιμιστικό υπόβαθρο, με πολλούς από τους χαρακτήρες του να κάνουν τους εαυτούς τους να υποφέρουν από τους ίδιους τους τρόπους τους, τις υπερβολικές φιλοδοξίες τους και τις ρομαντικές ή ιδεαλιστικές τους αντιλήψεις (Norman R. Shapiro). [...]

Ο Shapiro θεωρεί ότι οι χαρακτήρες του Φεντώ «είναι συχνά θύματα μιας αμειλικτης παραξενιάς που απολαμβάνει να αναγεννά, μέσα σε έναν κωμικά δραματικό μύθο, τον παραλογισμό και το ανεξήγητο της αληθινής ζωής».

Ο Peter Glenville θεωρεί ότι τα έργα του Φεντώ επικεντρώνονται στις ορέξεις και τις τρέλες του μέσου ανθρώπου, ο οποίος είναι παγιδευμένος σε ένα δίκτυο που έχει κατασκευάσει η ίδια του η ανοησία, ότι η αρετή δεν θριαμβεύει, και ότι ο δραματουργός «δεν ενδιαφέρεται για το πώς θα έπρεπε να είναι οι άνθρωποι, ούτε ακόμη, κατά περίπτωση, για το τι φιλοδοξούν οι ίδιοι να είναι, αλλά περισσότερο ενδιαφέρεται για το πώς ακριβώς –αναπόφευκτα και διασκεδαστικά– είναι στην πραγματικότητα». Τονίζει ακόμα ότι η κάθε λεπτομέρεια είναι εύλογη, δικαιολογημένη και σχεδιασμένη από τους ίδιους τους ήρωες.

Ο Richard Hayes αναφέρει ότι «ο κόσμος του Φεντώ είναι ξένος στον ηθικό, ρομαντικό [θεατή].... γιατί είναι ένας κόσμος αδιάφορος στο συναίσθημα ή στην ηθική ή στις διάφορες ψυχολογικές αποχρώσεις. Ενώ η βασική υπόθεση στα έργα του μπορεί να στηρίζεται στην πραγματικότητα, οι χαρακτήρες και η πλοκή γρήγορα ωθούνται στη σφαίρα του παραλόγου. [...] Οι χαρακτήρες του είναι απλοί άνθρωποι που είναι ευέξαπτοι και, κατά καιρούς, σκληροί. Ενώ τα έργα του είναι γνωστά για την ανοησία και τη φαντασία, είναι επίσης γνωστά και για την αίσθηση της τρέλας αλλά και τη γεωμετρική τους ακρίβεια.

James Mills

Ψύλλοι στ' αυτιά: βασικά θέματα του έργου

Η εξωτερική εμφάνιση

Τα φαινόμενα μπορεί να απατούν. Χαρακτηριστικό στοιχείο της φάρσας και βασικό στοιχείο στη δράση του έργου, είναι η περίπτωση της διπλοπροσωπίας. Μεγάλο μέρος των παρεξηγήσεων θα μπορούσε να έχει αποφευχθεί, εφόσον οι χαρακτήρες συνειδητοποιούσαν ότι συγχέουν τον Σαντεμπίζ με τον Πορ. Αυτό εξυπηρετεί έναν κωμικό σκοπό, αλλά ο Φεντώ κάνει επίσης και ένα βαθύτερο σχόλιο πάνω στην κουλτούρα της εποχής. Κατά τον 19ο αιώνα τα ρούχα δήλωναν το ποιος είναι κανείς, πόσα χρήματα διαθέτει και σε ποια κοινωνική τάξη ανήκει. Οι ήρωες του έργου στηρίζονται στην εξωτερική εμφάνιση των άλλων σε τέτοιο βαθμό, ώστε η Ρεϊμόνδη δεν συνειδητοποιεί ότι μιλά στον υπάλληλο του ξενοδοχείου και όχι στον σύζυγό της, επειδή μοιάζουν εξωτερικά. Ο Φεντώ κάνει ένα σχόλιο για το πόσο εύκολα πείθεται κανείς από την εξωτερική εμφάνιση, ώστε ένας δούλος να μοιάζει με αφεντικό, αλλάζοντας απλώς το σακάκι του.

Ο γάμος

Κατά τον 19ο αιώνα ο γάμος θεωρούνταν ακόμη ένας σημαντικός θεσμός, ο μοναδικός τρόπος που ένας άντρας και μια γυναίκα θα μπορούσαν να ζήσουν από κοινού μια έντιμη και ευσεβή ζωή. Τα παιδιά που γεννιόταν εκτός γάμου στιγματίζονταν. Δύο άτομα του αντίθετου φύλου μόνο μέσα σε συνθήκη γάμου μπορούσαν να τεκνοποιήσουν και να ζήσουν μαζί μία αξιοσεβάσθη ζωή. Είναι ασυνήθιστο το γεγονός ότι ο Φεντώ δεν αναπαριστά τον γάμο ως μια τέλεια ένωση. Όλοι οι γάμοι στα έργα του έχουν ελαττώματα. [...]. Ο Φεντώ ήταν ένας παρατηρητής της φιλελεύθερης Παρισινής κουλτούρας του 19ου αιώνα, που αγαπούσε τις διασκεδάσεις. Βίωσε την ηδονιστική συμπεριφορά στον περίγυρό του, η οποία ήταν τόσο τολμηρή και συγκλονιστική, αλλά ακόμη και αστεία, επειδή ήταν τόσο κοντά στην αλήθεια, για να την παρουσιάσει επί σκηνής στους ίδιους τους ανθρώπους στους οποίους βασίστηκε.

Απιστία και Σεξ

Σε όλο το έργο οι χαρακτήρες που τελικά διαπραττουν μοιχεία, είναι αυτοί που νομίζουν ότι ο/η σύντροφός τους τη διαπραττει ή αυτοί που κατηγορούνται για μοιχεία. Το σεξ υπαινίσσεται συχνά στο κείμενο. Ο Φεντώ υπαινίσσεται τις σεξουαλικές διαθέσεις μόνο μέσω υπονοούμενων [...] και καθιστά σαφές ότι οι επικίνδυνες σεξουαλικές διαθέσεις του έργου εξυπηρετούν πολύ καλύτερα τον σκοπό της κωμωδίας αν υπονοηθούν παρά αν ειπωθούν ξεκάθαρα.

Εγωισμός / Ναρκισσισμός

Οι ήρωες θα μπορούσαν να είναι πολύ καλύτερα προετοιμασμένοι ώστε να ανακαλύψουν αυτό που συμβαίνει στην πραγματικότητα, μόνον εφόσον ασχολούνταν λιγότερο με τις καταστάσεις στις οποίες εμπλέκονται. [...] Δεν μπορούν να δουν την οποιαδήποτε απλή λύση που βρίσκεται μπροστά στα μάτια τους, επειδή είναι πάρα πολύ απορροφημένοι με τον ίδιο τους τον εαυτό. Δεν είναι δύσκολο να φανταστεί κανείς αυτούς τους χαρακτήρες στο Παρίσι την εποχή του Φεντώ, οι οποίοι ενδιαφέρονται για τη διασκέδαση, την ευχαρίστηση και την απελευθέρωση του εαυτού τους.

Η χρονική συγκυρία

Ο χρονική συγκυρία είναι ζωτικής σημασίας για την επιτυχία αυτού του έργου. Ο Φεντώ το γνώριζε, και αυτό εξηγεί τον λόγο που το κείμενο συνοδεύεται από αναλυτικές σκηνικές οδηγίες. Οι είσοδοι και έξοδοι των προσώπων είναι όλες εξαιρετικά σημαντικές και τοποθετημένες με ακρίβεια. Αυτές είναι που δίνουν έμφαση στον ρυθμό του έργου και βοηθούν στη γρήγορη εξέλιξη της δράσης και στο αίσημα σύγχυσης. Συμβαίνουν τόσα πολλά γεγονότα ταυτόχρονα ώστε οι θεατές να βρίσκονται στην ίδια κατάσταση σύγχυσης με τους ήρωες. Μεγάλο μέρος της πλοκής βασίζεται στο ότι οι ήρωες με το που συναντιούνται, χάνει ο ένας τον άλλον, παρατείνοντας έτσι την ελπίδα για επίλυση.

Amy Wetgarth

ΒΙΚΤΩΡ: Μα, Θεέ μου, γιατί;
Πώς σου μπήκε αυτή η ιδέα;
Γιατί, γιατί;

ΡΑΪΜΟΝΔΗ: Τι τα θέλεις,
κουταμάρα μου-αλλά-μου μπήκε
ο ψύλλος στ' αυτί!

Μίνως Βολανάκης (1926-1999)

Σπούδασε τη θεατρική τέχνη με δάσκαλο τον Κάρολο Κουν, για τον θίασο του οποίου μετέφρασε πολλά έργα του αμερικανικού ρεπερτορίου. Γρήγορα στράφηκε στη σκηνοθεσία και ευδοκίμησε αρχικά σε πανεπιστημιακά θέατρα της Μεγάλης Βρετανίας και των ΗΠΑ (ως το 1960 περίπου) ανεβάζοντας μεταξύ άλλων κωμωδίες του Αριστοφάνη και αρχαίες τραγωδίες, πολλές από τις οποίες μετέφρασε στα αγγλικά ο ίδιος. Οι πρώτες σκηνοθεσίες του στην Ελλάδα έγιναν στο Κρατικό Θέατρο Βορείου Ελλάδος και είχαν μεγάλη επιτυχία (*Περιμένοντας τον Γκοντό* του Μπέκετ - πρώτη παράσταση έργου του συγγραφέα στην Ελλάδα κ.ά.). Αργότερα συνεργάστηκε κατά περιόδους με ιδιωτικούς θιάσους και προσωπικούς (*Μπαλκόνι* του Ζενέ, θίασος Βεργή, *Βυσσινόκηπος* του Τσέχωφ, θίασος Λαμπέτη, *Πρόσκληση στον πύργο* του Ανουί, θίασος Κούρκουλου, *Εκκλησιάζουσες* του Αριστοφάνη προσωπικός θίασος κ.ά.).

Από το 1975 έως το 1978 χρημάτισε γενικός διευθυντής του Κρατικού Θεάτρου Βορείου Ελλάδος, το οποίο οδήγησε σε μια περίοδο σημαντικής καλλιτεχνικής προσφοράς. Σκηνοθέτησε με μεγάλη επιτυχία το έργο του Μπρεχτ *Ο Πούντιλλα και ο δούλος του Μάττι*, με τον Δ. Παπαμιχαήλ, τη *Συλλογή* του Πίντερ και τις τραγωδίες *Ηλέκτρα* του Σοφοκλή με την Άννα Συνοδινού και *Μήδεια* του Ευριπίδη με τη Μελίνα Μερκούρη, όλα σε δικές του μεταφράσεις. Σημαντική ήταν επίσης η σκηνοθεσία του στους *Αριθμημένους* του Κανέτι - πρώτη επίσης γνωριμία του ελληνικού κοινού με τον μελλοντικό νομπελίστα.

Ο Βολανάκης συνέλαβε την ιδέα των «Γιορτών των Βράχων» και από το 1982 την υλοποίησε: πρόκειται για μια φιλόδοξη προσπάθεια να αποκεντρωθεί το θέατρο με τη διαμόρφωση φυσικών αμφιθεάτρων (νταμάρια, ορυχεία) σε χώρους πολιτιστικών εκδηλώσεων με συναυλίες,

μπαλέτα και θεατρικές παραστάσεις. Τον ίδιο χρόνο ανέβασε με το Εθνικό Θέατρο τον Οιδίποδα Τύραννο του Σοφοκλή, σε δική του μετάφραση και με τον Νίκο Κούρκουλο στον επώνυμο ρόλο. Την ίδια παράσταση παρουσίασε στις «Γιορτές των Βράχων» το καλοκαίρι του 1983.

Ο Βολανάκης είναι ένας βαθύς γνώστης του θεάτρου με ευρεία μόρφωση και προοδευτικές απόψεις. Ως σκηνοθέτης συλλαμβάνει τις παραστάσεις σφαιρικά και έχει την ικανότητα να επιβάλλει τις απόψεις του με πρόσφορα και ευφυή καλλιτεχνικά νόμιμα μέσα. Σπουδαίος δάσκαλος ηθοποιών, επίμονος και τελειοθήρας, επεξεργάζεται ως τις μικρές λεπτομέρειες το θέαμα. Ιδιαίτερα στην αρχαία κωμωδία και τραγωδία έχει συμβάλει με την αρχαιογνωσία του, τις εθνολογικές του ερμηνείες και την ψυχαναλυτική του μέθοδο σε μια νέα οπτική της ερμηνείας των μεγάλων ποιητών. Οι μεταφράσεις του έχουν προσωπική άποψη, θεατρικότητα και ποιητική ευαισθησία.

Ο Βολανάκης κατέχει μια ξεχωριστή θέση στο σύγχρονο ελληνικό θέατρο με την τόλμη του, την εμμονή του και τη σοβαρότητα της δουλειάς του. Οι σκηνοθεσίες του δεν πέρασαν ποτέ απαρατήρητες και όταν αμφισβητήθηκαν αυτό έγινε σε ένα υψηλό επίπεδο που προήγαγε τους καλλιτεχνικούς προβληματισμούς και τις πνευματικές ζυμώσεις στον χώρο του ελληνικού θεάτρου.

Ο Μίνως Βολανάκης γεννήθηκε τον Νοέμβριο του 1926 στην Αθήνα και πέθανε στις 15 Νοεμβρίου του 1999 στην Αθήνα.

Οι Ψύλλοι στ' αυτιά του Μίνου Βολανάκη

Ο Μίνως Βολανάκης για το Ψύλλοι στ' αυτιά

«Συνηθίζεται να παίζουν τον Φεντώ σαν έναν συγγραφέα μπουλμπάρ, με ιδιαίτερη έμφαση στο σεξ. Αλλά εδώ μας ενδιαφέρει μία άλλη, η πραγματική, δυναμική πλευρά του συγγραφέα. [...] Μέσα στον σύγχρονο κόσμο έχουμε το άγχος να καταλάβουμε τη συγκεκριμένη πραγματικότητα και υπάρχουν πράγματα που μας κάνουν να τη βλέπουμε σαν καταπιεστική. Κι εδώ, όπως στις άλλες κωμωδίες του Φεντώ, οι ήρωες έχουν άλλου είδους προβλήματα, πώς δηλαδή να μην τρελαθούν, μ' όσα συμβαίνουν γύρω τους. [...] Στους Ψύλλους, λοιπόν, μπορεί οι ήρωες να περνούν την ώρα τους πολύ δικαιολογημένα [...] αυτό όμως έχει σαν αποτέλεσμα να δημιουργούν προβλήματα με τους άλλους. Κάτι γίνεται πάντα, και σ' αυτή την περίπτωση, μια συμπτωματική ομοιότητα ανάμεσα σε δύο πρόσωπα, θέτει σε κίνδυνο τη λογική του «άλλου». Την ίδια στιγμή ο κόσμος των ηρώων του Φεντώ παραμένει δεμένος στην αμείλικτη λογική του. Σημειώστε δε ότι ο συγγραφέας τρελάθηκε και πέθανε στο φρενοκομείο, όπως πολλοί αξιόλογοι και σοβαροί άνθρωποι. Το μεγάλο κατόρθωμα, το προσόν θα 'λεγα του έργου, είναι ότι αυτά μεταφράζονται σε κωμωδία. Δεν είναι ένας ενδιαφέρων και σοβαρός ποιητής, επειδή αντλεί από το δράμα, αλλά γιατί η άρρηκτη κωμική αλληλουχία του δημιουργεί το εκρηκτικό λουλούδι του γέλιου».

Οι δυο παραστάσεις

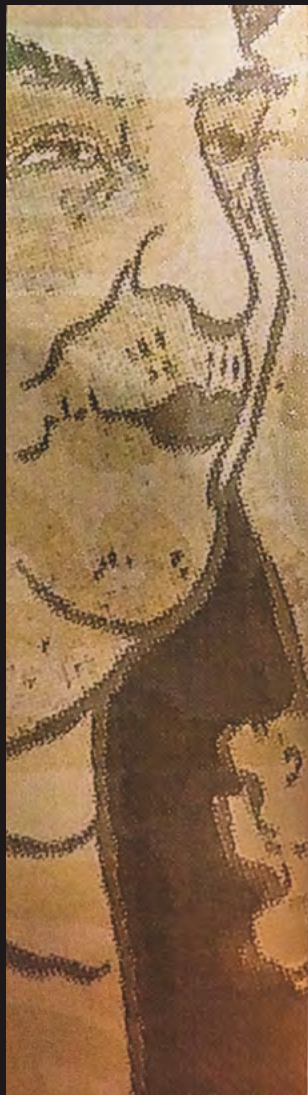
Η πρεμιέρα του έργου του Ζωρζ Φεντώ *Ψύλλοι στ' αυτιά*, εγκαινίασε τη λειτουργία του θεάτρου Πόρτα (πρώην κινηματογράφου Οντεόν) και δόθηκε τον Νοέμβριο του 1984, σε μετάφραση και σκηνοθεσία του Βολανάκη, με σκηνικά και κοστούμια του Γιώργου Πάτσα και τους Ξένια Καλογεροπούλου, Μπέττυ Αρβανίτη και Σταύρο Παράβα στους κεντρικούς ρόλους. Η υποδοχή της παραγωγής από τους κριτικούς ήταν ομόφωνα ενθουσιώδης. [...] Η παραγωγή επαναλήφθηκε τη θεατρική περίοδο 1985-1986 και τον Απρίλιο του 1986 μεταφέρθηκε στο κινηματοθέατρο Ράδιο Σίτυ στη Θεσσαλονίκη. [...]

Τον χειμώνα του 1995 ο Βολανάκης επανήλθε στον Ζωρζ Φεντώ και σκηνοθέτησε και πάλι το έργο *Ψύλλοι στ' αυτιά*, στη δική του μετάφραση, του 1984. Η πρεμιέρα δόθηκε τον Νοέμβριο στο θέατρο Γκλόρια, με σκηνικά και κοστούμια του Γιώργου Πάτσα και τους Χριστίνα Θεοδωροπούλου, Σμαράγδα Σμυρναίου, Σπύρο Παπαδόπουλο και Παναγιώτη Παπαδόπουλο στους κεντρικούς ρόλους.

Μια συμπτωματική ομοιότητα ανάμεσα σε δύο πρόσωπα, θέτει σε κίνδυνο τη λογική του «άλλου». Την ίδια στιγμή ο κόσμος των ηρώων του Φεντώ παραμένει δεμένος στην αμείλικτη λογική του.

Μίνως Βολανάκης

Μακέτα και σκηνικά του
Βασίλη Παπατσαρούχα
 για την παράσταση του ΚΘΒΕ

*Εγώ δεν γελάω ΠΟΤΕ στο θέατρο!
 Και πολύ σπάνια γελάω στη ζωή.*

Ζωρζ Φεντώ

www.ert.gr

EPT webtv

μαζί...

και στον
πολιτισμό

EPT 1

EPT 2

EPT 3

EPT HD

ΠΡΩΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
91.6 • 105.8
ΕΡΤ-ΑΝ • ΕΡΤ-2 • ΕΡΤ-3

103.7 FM
ΔΕΥΤΕΡΟ
ΕΡΤ-2

ΕΡΤ-3
95.9 FM

101.8 FM
ΕΡΤ-3
ΕΡΤ-3

KOSMOS 93.6

η Φωνή
απ' Ομάδας
ΕΡΤ-3

95.8 FM
ΕΡΤ-3

102 FM
ΕΡΤ-3

EPT
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ

Η ΑΥΓΗ

www.avgi.gr

ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑ

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

η Βόρεια Ελλάδα έχει δύναμη

η καθημερινή ενημέρωση

...η ξακουστή

έτσι ξεκινάει η εβδομάδα

οι νέοι της πόλης έχουν γλέντ τη δική τους φωνή

το πιο έγκυρο μηνιαίο περιοδικό δημοσιογραφικής έρευνας στη Βόρεια Ελλάδα

η όμορφη γλέντα της ζωής μας

τα ποταξιδιέρη

το νέο περιοδικό γαστρονομίας και χεύσης

ο επίσημος οδηγός σας στη Θεσσαλονίκη

το πρώτο lifestyle περιοδικό

100
1911-2011

www.makthes.gr

Λιοντάρι

ΑΝ
ΠΡΟΤΙΜΑΤΕ
ΝΑ ΣΑΣ ΛΕΝΕ
ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΑ
ΜΕ ΤΟ **ΟΝΟΜΑ ΤΟΥΣ**

Η ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ

ΤΩΝ ΣΥΝΤΑΚΤΩΝ

ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ

www.efsyn.gr

Μοναδικοί εργοδότες
οι αναγνώστες μας

Ασφάλεια Αυτοκινήτου από 20€. Γίνεται;

ΟΛΑ γίνονται!

ασφαλιστείτε σήμερα
από 1 έως 365 ημέρες
...με όσα χρήματα έχετε

Αποφασίστε εσείς το ποσό που σας διευκολύνει
και κλείστε συμβόλαιο για όσο χρόνο χρειάζεστε!

OLA24
Η ΑΞΙΟΠΙΣΤΗ **ONLINE** ΑΣΦΑΛΙΣΗ

Ενημερωθείτε σήμερα στο
www.ola24.gr

Θεματικές συλλογές

Σε όλα τα Ταχυδρομικά Καταστήματα
και στο www.elta.gr

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΤΑΧΥΔΡΟΜΕΙΑ

ΥΠΕΥΘΥΝΟΙ ΠΑΡΑΣΤΑΣΗΣ

ΟΔΗΓΟΣ ΣΚΗΝΗΣ

Γιάννης Παλαμιώτης

ΜΗΧΑΝΙΚΟΙ ΣΚΗΝΗΣ

Νίκος Βακός

Τάσος Σιώπκας

ΧΕΙΡΙΣΤΗΣ ΚΟΝΣΟΛΑΣ

ΦΩΤΙΣΜΟΙ

Γιάννης Τούμπας

ΧΕΙΡΙΣΤΗΣ ΚΟΝΣΟΛΑΣ

ΗΧΟΥ

Βασίλης Καρκαβίτσας

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΣ

Θεόδωρος Παρασκευόπουλος

ΒΟΗΘΟΙ ΦΡΟΝΤΙΣΤΕΣ

Ισαάκ Αδαμίδης

Κωνσταντίνος Χαραλαμπίδης

ΕΝΔΥΤΡΙΑ

Κωνσταντίνα Μαντζούκα

ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ ΣΚΗΝΙΚΩΝ

& ΚΟΣΤΟΥΜΙΩΝ

Εργαστήρια ΚΘΒΕ

ΠΡΟΪΣΤΑΜΕΝΟΙ ΤΜΗΜΑΤΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΣΚΗΝΩΝ

& ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΩΝ

Στέλιος Τζολόπουλος

ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ

Ιωάννα Καρτάση

ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ

Μιχάλης Χώρης

ΤΜΗΜΑ ΕΚΔΟΣΕΩΝ

& ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ

Ελπίδα Βιάννη

ΤΜΗΜΑ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΟΥ

ΕΡΓΟΥ-ΔΡΑΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ

Άννα Σινιώρα

ΥΠΕΥΘΥΝΟΙ ΧΩΡΩΝ

Δημήτρης Καβέλης

Ανέστης Καραηλίας

Γιώργος Κασσάρας

Δημήτρης Μητσιάνης

Βασίλης Μυτιληνός

Περικλής Τράιος

ΨΥΛΛΟΙ ΣΤ΄ ΑΥΤΙΑ

Θεατρική περίοδος 2016-2017

Αρ. Δελτίου 693 (289)

ΤΜΗΜΑ ΕΚΔΟΣΕΩΝ

& ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ

ΠΡΟΪΣΤΑΜΕΝΗ

Ελπίδα Βιάννη

ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΗΣ-

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΥΛΗΣ

Αιμιλία Καρακόκκινου

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ

Τάσος Θώμογλου

ΓΡΑΦΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Δημήτρης Σαράκης

Δημήτρης Κάτσης

ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΕΝΤΥΠΟΥ

Λιθογραφία

(Ι. Αντωνιάδης - Θ. Ψαρράς)

Την αφίσα της παράστασης σχεδίασε ο σκηνογράφος Βασίλης Παπασαρούχας.

Η φωτογράφιση πραγματοποιήθηκε στη Βίλλα Πετρίδη. Ευχαριστούμε θερμά τον Δήμο Θεσσαλονίκης για την παραχώρηση του χώρου.

Πηγές:

Σ. 6-7: Κώστας Γεωργουσόπουλος, λήμμα «Μίνως Βολανάκης», στο: Παγκόσμιο Βιογραφικό Λεξικό τ. 2, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1984.

Σ. 8-9: Κωνσταντίνη Σταματογιάννη, Μίνως Βολανάκης: Το προνόμιο της παρουσίας, ΕΛΙΑ, ERGO, Αθήνα 2009.

Σ. 11: Μάριος Πλωρίτης, «Ζωρζ Φεντώ» στο: Παγκόσμιο Βιογραφικό Λεξικό τ. 9β, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1984.

Σ. 12: Gale Contextual Encyclopedia of World Literature, Editors: Anne Marie Hacht and Dwayne D. Hayes, Gale 2009. Στο: www.encyclopedia.com

Σ. 14-15: Λέοναρντ Πρόνκο, αναδημοσίευση από το πρόγραμμα της παράστασης: Ζωρζ Φεντώ, Ψύλλοι στ' αυτιά, ΚΘΒΕ, 1992.

Σ. 16: Gale Contextual Encyclopedia of World Literature, Editors: Anne Marie Hacht and Dwayne D. Hayes, Gale 2009. Στο: www.encyclopedia.com

Σ. 18-19: Κώστας Γεωργουσόπουλος, «Το ρολόι και η βόμβα», εφημ. Τα Νέα (25.10.1999).

Σ. 22-23: Μάριος Πλωρίτης, «Το φαιδρό ναρκωπέδιο του Φεντώ», στο: Ζωρζ Φεντώ, Κούκου, απόδοση: Μάριος Πλωρίτης, Καστανιώτη, Αθήνα, 1999.

Σ. 25: Αναδημοσίευση από το πρόγραμμα της παράστασης Ψύλλοι στ' αυτιά του ΚΘΒΕ, 1992.

Σ. 26-27: Henri Zidel, λήμμα «Feydeau» στο: Dictionnaire des littératures de langue française, εκδ. Bordas, Παρίσι 1984. Αναδημοσίευση από τα Θεατρικά Τετράδια: Ο Ζωρζ Φεντώ και Το έξυπνο πουλί (αφιέρωμα), αρ. 53, Οκτώβριος 2009. Μετάφραση Ε.Θ.

Σ. 28-29: Θεατρικά Τετράδια: Ο Ζωρζ Φεντώ και Το έξυπνο πουλί (αφιέρωμα), αρ. 53, Οκτώβριος 2009. & Πρόγραμμα της παράστασης του ΚΘΒΕ Ψύλλοι στ' αυτιά, 1992.

Σ. 30-31: James Mills, "About the Playwright: Georges Feydeau", Utah Shakespeare Festival, στο: www.bard.org

Σ. 32-33: Amy Wetgarth, "A flea in her ear: Major Themes & Interests", στην έκδοση με το εκπαιδευτικό υλικό για την παράσταση του Old Vic, Ψύλλοι στ' αυτιά σε σκηνοθεσία Richard Eyre, μετάφραση John Mortimer, Old Vic New Voices Education, 2010.

Μεταφράσεις κειμένων [σ. 12 (Ο δρόμος προς την τρέλα), 16, 30-33]: Α. Καρακόκκινου

ΜΟΝΟΠΟΛΙΟΙ

ΚΟΡΡΑΪΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ

ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ

ΚΟΡΡΑΪΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

ΜΕ ΤΗΝ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ

ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ

ΜΕ ΤΗΝ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ

ΤΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΕΙΝΑΙ ΜΕ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ

